

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Олександр ЖУКОВ

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЮРИДИЧНА ЛОГІКА

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність D8 Право

Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної
комісії ННІ історії, права та
міжнародних відносин

Світлана МОЦАК

«28» серпня 2025 р.

Розробник:

Кучук А.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та публічного управління

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та публічного управління

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й			
Семестр			
Загальна кількість годин - 90		Бакалавр	1-й
			Лекції
			18 год.
			Практичні, семінарські
			22 год.
			Лабораторні
			-
			Самостійна робота
			48 год.
			Консультації:
	2 год.		
	Вид контролю: залік		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Юридична логіка» має на меті оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями про форми і правила логічного мислення, основами юридичної аргументації.

Навчальна дисципліна «Юридична логіка» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних і спеціальних компетентностей:**

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 18. Знання і розуміння основ наукового пізнання.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності; вироблення основ аналізу правових явищ та висловлення суджень;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про форми раціонального пізнання, правила мислення тощо;

- *професійна мета:* оволодіння системою вихідних для всієї юридичної практики категорій і формування на цій основі вмій і навичок логічного мислення, основ юридичної аргументації;

- *виховна мета:* формування правника з критичним мисленням, здатного вирішувати професійні завдання, виходячи з загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з мети викладання юридичної логіки, її вивченню не передують опанування інших правничих навчальних дисциплін. Навпаки, опанування юридичної логіки є передумовою успішного вивчення інших правничих дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль							Разом	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
Поточний контроль							66	100
6	12	6	12	12	12	6		
Контроль самостійної роботи							34	
4	5	5	5	5	5	5		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час відвідування лекцій, участі у семінарах та виконання інших видів роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **66 балів:** аудиторна робота: на практичних (семінарських) заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему;

- **34 бали:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **100 балів.**

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її

окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
6	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського (практичного) заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і юридичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського (практичного) заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах з юридичної практики. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського (практичного) заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського (практичного) заняття, відтворює дефініції категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
2	Здобувач вищої освіти з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки. Відтворює поняття, що розглядалися під час заняття
1	Здобувач вищої освіти зі значними труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд. Відсутність на занятті.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Юридична логіка» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією чи частиною групи (при роботі в малих групах);

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт (у тому числі при виконанні практичних завдань, розв'язуванні кейсів). Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;

- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпеченню довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Юридична логіка» складається з одного модулю, в якому висвітлюється предмет логіки та деонтичної логіки зокрема.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Юридична логіка».

Мислення як предмет логіки. Особливості юридичного мислення.

Рівні пізнання: раціональний та чуттєвий. Відчуття, сприйняття, уявлення як форми чуттєвого пізнання. Поняття, судження та умовивід як форми раціонального пізнання.

Поняття та види логік. Традиційна та сучасна логіки. Деонтична логіка.

Роль логіки в діяльності правника.

Тема 2. Поняття. Судження.

Поняття як форма мислення. Зміст і обсяг понять. Відношення між поняттями.

Логічні операції з поняттями. Дефініція поняття.

Визначення понять. Види і правила визначення понять.

Судження як форма мислення. Логічна структура судження.

Поділ суджень. Логічний квадрат. Прості судження: види та структура. Логічні відношення між простими судженнями.

Складні судження Види логічних сполучників.

Особливості використання суджень у законодавстві. Значення суджень в правничій діяльності.

Тема 3. Основні закони правильного мислення.

Поняття логічного закону. Закони логіки та їх розуміння. Закон тотожності. Закон протиріччя. Закон виключення третього. Закон достатньої підстави.

Використання формально-логічних законів в правничій діяльності.

Тема 4. Умовивід.

Умовивід: загальна характеристика та структура.

Види умовиводів. Закон подвійного заперечення.

Дедуктивні умовиводи. Простий категоричний силізм.

Індуктивні методи встановлення причинних зв'язків.

Дедукція та індукція в правничій діяльності. Умовивід за аналогією та його види. Використання аналогій в правничій діяльності.

Тема 5. Логічні основи теорії аргументації.

Поняття і структура доведення. Різновиди доведення. Пряме і непряме доведення.

Поняття та види критики. Поняття спростування. Структура спростування.

Правила доведення та помилки у процесі доведення та спростування. Логічні парадокси.

Особливості юридичного доведення.

Тема 6. Гіпотеза.

Гіпотеза як форма розвитку знання. Поняття гіпотези. Побудова гіпотези та етапи її розвитку. Способи спростування гіпотез. Способи доведення гіпотез. Види гіпотез. Версія. Верифікація та фальсифікація версій.

Приклади гіпотез, що застосовуються в правничій діяльності.

Тема 7. Модальні логіки. Деонтична логіка.
 Загальна характеристика модальних логік. Нормативні висловлювання.
 Основні категорії деонтичної логіки. Особливості деонтичної логіки.
 Деонтична модальність.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Юридична логіка».	12	2	2		8
Тема 2. Поняття. Судження.	13	4	4		5
Тема 3. Основні закони правильного мислення.	13	2	2		9
Тема 4. Умовивід.	13	4	4		5
Тема 5. Логічні основи теорії аргументації.	13	2	4		7
Тема 6. Гіпотеза	12	2	4		6
Тема 7. Модальні логіки. Деонтична логіка	12	2	2		8
	2			2	
Усього годин	90	18	22	2	48

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предмет і завдання курсу «Юридична логіка».	2
2	Поняття. Судження.	4
3	Основні закони правильного мислення.	2
4	Умовивід.	4
5	Логічні основи теорії аргументації.	4
6	Гіпотеза	4
7	Модальні логіки. Деонтична логіка	2
Разом		22

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ: ЦУЛ, 2020. 370 с.
2. Конспект лекцій навчальної дисципліни «Юридична логіка» / Ткаченко С.О., Севідова І.О. Харків: ХНУВС, 2023. 213 с.
3. Логіка для юристів: підручник / В.С. Бліхар, В.В. Левкулич, М.М. Олексюк, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо, О.І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с.
4. Логіка: Навчальний посібник / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, І. С. Матвієнко. Київ: Вадекс, 2020. 370 с.
5. Логіка: підручник / [О. М. Юркевич, С. В. Качурова, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.] ; за заг. ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2022. 220 с.
6. Хоменко І.В. Логіка: теорія і практика. Київ: ЦУЛ, 2021. 400 с.

Додаткові:

1. Ciabattoni A., Parent X., Sartor G. A Kelsenian Deontic Logic. *Legal Knowledge and Information Systems*. 2021. doi:10.3233/FAIA210330 URL <https://ebooks.iospress.nl/volumearticle/58543>
2. Codrea, Codrin. "Logică juridică." *Curs universitar [Legal Logics. University course]*(Hamangiu, Bucharest, 2023) (2023). URL: <https://www.librariaonline.ro/rasfoieste-editie-digitala/logica-juridica-codrea-codrin-hamangiu-attachment-1.pdf>
3. Dutilh Novaes. C. *Argument and argumentation*. 2021. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/argument/?ref=our-brew>
4. Gillian Russell *Logic isn't normative*. *Inquiry*, 2020. №63(3-4). P. 371-388. DOI: 10.1080/0020174X.2017.1372305
5. Jan Woleński, *How deontic logic contributes to the analysis of legal systems*. *Revus*. connection on 18 October 2023. URL: <http://journals.openedition.org/revus/3518>; DOI: <https://doi.org/10.4000/revus.3518>
6. Schwab, Regine, and Samer Massoud. "Who Owns the Law?: Logics of Insurgent Courts in the Syrian War (2012–2017)." *Actors and Dynamics in the Syrian Conflict's Middle Phase*. *Routledge*, 2022. P. 164-181.
7. Shaffer, Michael J. *Deontic Logic, Weakening and Decisions Concerning Disjunctive Obligations*. *Logos and Episteme*. 2022. № 13 (1). P. 93-102. DOI 10.5840/logos-episteme20221316
8. Xu, Tianwen, and Fengkui Ju. "Multi-agent logic for reasoning about duties and powers in private law." *Proceedings of the Nineteenth International Conference on Artificial Intelligence and Law*. 2023.
9. Yurkevych, O. M. Комплексний характер логіки в юридичній методології. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2019. №40(1). С. 39-49.

10. Андрусак І. Логіка в системі вищої юридичної освіти та наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки"*. 2021. №1 (29). С. 42-47.

11. Горбань О. В. Проблематика викладання логіки здобувачам спеціальності «Право». *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. 2023. Т. 2. Вип. 80. С. 416-420.

12. Кобелева, Д. Л. Логіка правнича. 2023. URL <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/42684>

13. Кучук А.М. Юридичні інновації та юридична логіка як складові підготовки правника. Інноваційні підходи у викладанні права: міжнародні стандарти, економічна інтеграція та цифровий розвиток: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 5 серпня – 15 вересня 2024 року. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 39-41.

14. Тягло О.В. Логіка юридичних міркувань. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. С. 349-353.

15. Тягло О.В. Юридична логіка чи логіка для юристів? https://www.researchgate.net/publication/323174922_Uridicna_logika_ci_logika_dla_uristiv

16. Хоменко І., Шрамко Я. Логіка і філософія: грані взаємодії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія*. 2021. №1(4). С.14-23.

17. Шуть, А. О., Хребтова, А. А., Солоха, О. В. Логіка як елемент юридичних міркувань та її застосування у процесі складання юридичних документів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 3(83). С.434-438.

18. Юркевич О. М. Існування норм права як проблема в деонтичній логіці. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія : Філософія*. 2020. № 1. С. 39–52.

Інформаційні ресурси:

1. Argumentation. An International Journal on Reasoning URL <https://www.springer.com/journal/10503>

2. Informal Logic. URL https://informallogic.ca/index.php/informal_logic

3. Journal of Argumentation in Context. URL <https://www.jbe-platform.com/content/journals/22114750>

4. Logica Universalis (LU) . URL <https://www.springer.com/journal/11787?detailsPage=press>